

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	5Cdo/31/2024
Identifikačné číslo spisu:	3107209308
Dátum vydania rozhodnutia:	31.07.2025
Meno a priezvisko:	JUDr. Jana Bajánková
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2025:3107209308.3

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcu: Rímskokatolícka cirkev Biskupstvo Nitra, Nitra, Nám. Jána Pavla II 7, IČO: 35 593 008, právne zastúpeného Petruška & partners, s.r.o., Nitra, Kupeckého 18, IČO: 47 254 882, proti žalovaným 1/ Slovenská republika, zastúpená Slovenským pozemkovým fondom, Bratislava, Búdková 36, IČO: 17 335 345, 2/ Okresný úrad Trenčín, Trenčín, Hviezdoslavova č. 3, 3/ LESY Slovenskej republiky, š.p., Banská Bystrica, Námestie SNP č. 8, právne zastúpený JUDr. Pavlom Halajom, advokátom, Revúca, Remeselnícka 315/9, 4/ Mesto Trenčín, Trenčín, Mierové nám. 2, právne zastúpený GARANT PARTNER legal, s.r.o., Bratislava, Einsteinova 21, IČO: 36 856 380, o vydanie nehnuteľností, vedenom na Okresnom súde Trenčín pod sp. zn. 19C/85/2007, o dovolaní žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Trenčíne z 18. októbra 2023 č. k. 5Co/64/2022, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Trenčíne z 18. októbra 2023 č. k. 5Co/64/2022 vo výroku, ktorým rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil (druhý výrok), vo výroku, ktorým vyslovil, že žalovaní 1/, 2/, 3/, 4/ majú nárok na náhradu trov konania voči žalobcovi v rozsahu 100 % (tretí výrok) a rozsudok Okresného súdu Trenčín zo dňa 12. novembra 2018 č. k. 19C/85/2007-983, v časti ktorou zamietol žalobu (okrem tých nehnuteľností, vo vzťahu ku ktorým bolo konanie zastavené) a v časti, ktorou bolo rozhodnuté o náhrade trov konania z r u š u j e a v e c v r a c i a Okresnému súdu Trenčín v rozsahu zrušenia na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Trenčín rozsudkom zo dňa 12. novembra 2018 č. k. 19C/85/2007-983 zamietol žalobu, ktorou žalobca žiadal uložiť povinnosť žalovaným vydať a navrátiť žalobcovi vlastníctvo k nehnuteľnostiam definovaným v návrhu, pôvodne vedených v pozemnoknižnej vložke č. 1 pre k. ú. M., a to: žalovaný 1/ Slovenský pozemkový fond, nehnuteľnosti zapísané v registri C na LV č. XXXXX definované v žalobe, žalovaný 2/ Okresný úrad Trenčín, nehnuteľnosti zapísané v registri C, k. ú. M. na LV č. XXXXX, definované v žalobe, žalovaný 3/ Lesy SR, nehnuteľnosti zapísané v registri C na LV č. XXXX, definované v žalobe a žalovaný 4/ Mesto Trenčín, nehnuteľnosti registra C, k. ú. M., zapísané na LV č. XXXX, definované v žalobe a vyslovil, že žalovaným 1/ až 4/ sa priznáva nárok na náhradu trov konania v rozsahu 100 %.

1.2. Súd prvej inštancie po právnej stránke svoje rozhodnutie odôvodnil ust. § 2 ods. 1, § 2, § 3 ods. 1 písm. c) zák. č. 161/2005 Z. z.

1.3. Po vyhodnotení vykonaného dokazovania súd dospel k záveru, že Študijná základina, ktorej svedčí zápis vlastníckeho práva v pozemkovej knihe bola od jej založenia samostatným subjektom práva s vlastnou právnou subjektivitou a nebola útvarom rímskokatolíckej cirkvi. Zo strany žalobcu nebolo preukázané tvrdenie, že je právnym nástupcom Študijnej základiny. Nebola vyvrátená hodnovernosť zápisu vlastníckeho práva v evidencii nehnuteľnosti v prospech Študijnej základiny ako pôvodného vlastníka. Uzavrel, že žalobca tak nie je oprávnenou osobou v zmysle § 2 ods. 2 zák. č. 161/2005 Z. z., a preto nemožno odhliadnuť vlastníctva nehnuteľností zapísaných vo vložke č. 1, k. ú. M. pozemnoknižnému vlastníkovi Študijnej základine bez náhrady postupom podľa zák. č. 142/47Zb. považovať za krivdu voči rímskokatolíckej cirkvi.

1.4. O trovách konania rozhodol podľa § 255 ods. 1 CSP a úspešným žalovaným 1/ až 4/ priznal nárok na náhradu trov konania v rozsahu 100 %.

2. Krajský súd v Trenčíne (ďalej aj „odvolací súd“) rozsudkom z 18. októbra 2023 č. k. 5Co/64/2022 (ďalej aj „rozsudok odvolacieho súdu“) pripustil späťvzatie žaloby v časti týkajúcej sa nehnuteľností zapísaných na LV č. XXXX, k. ú. M.. parcela registra C č. 3957/2 - zastavané plochy o výmere 393 m², parcela registra C č. 3957/3 - zastavané plochy o výmere 36 m², parcela registra C č. 3958/2 - zastavané plochy o výmere 5 m², parcela registra C č. 3958/3 - zastavané plochy o výmere 34 m², parcela registra C č. 3958/4 - zastavané plochy o výmere 8 m², parcela č. 3959/2 - zastavané plochy o výmere 62 m², parcela registra C č. 3965/2 - zastavané plochy o výmere 28 m², parcela registra C č. 3965/3 - zastavané plochy o výmere 269 m², parcela registra C č. 3965/4 - zastavané plochy o výmere 59 m², parcela registra C č. 3965/5 - zastavané plochy o výmere 77 m², parcela registra C č. 3967/2 - zastavané plochy o výmere 187 m², parcela registra C č. 3970/2 - zastavané plochy o výmere 344 m², parcela registra C č. 3982/2 - ostatné plochy o výmere 41 m², parcela registra C č. 3995/2 - ostatné plochy o výmere 73 m², parcela registra C č. 3995/3 - ostatné plochy o výmere 2 m², parcela registra C č. 3978/2 - ostatné plochy o výmere 1.404 m², parcela registra C č. 3979 - zastavané plochy a nádvorí o výmere 284 m², parcela č. 3980 - zastavané plochy a nádvorí o výmere 115 m², parcela registra C č. 3981 - zastavané plochy a nádvorí o výmere 116 m², parcela č. 3982/1 - ostatné plochy o výmere 692 m², parcela registra C č. 3983 - zastavané plochy a nádvorí o výmere 106 m², parcela č. 3995/1 - ostatné plochy o výmere 793 m² s tým, že v tejto časti rozsudok súdu prvej inštancie zrušil a konanie zastavil (prvý výrok), vo zvyšnej napadnutej časti rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil (druhý výrok), vyslovil, že žalovaní 1/, 2/, 3/, 4/ majú nárok na náhradu trov konania voči žalobcovi v rozsahu 100 % (tretí výrok) a že žiadna zo strán sporu nemá nárok na náhradu trov konania v časti, v ktorej bolo konanie zastavené (štvrtý výrok).

2.1. Odvolací súd po nariadení odvolacieho pojednávania a doplnení dokazovania oboznámením listín, ktoré zadovážil v rámci svojej činnosti, a to konkrétne oboznámil listiny vyžiadané zo Štátneho archívu v Trenčíne, konkrétne dokumenty č.d. 598/1926, č.d. 1209/1926, č.d. 2195/1932, č.d. 999/1948 a č.d. 1787/1948, ďalej oboznámil listiny týkajúce sa pozemnoknižnej vložky č. 1, k. ú. M. zadovážené z Okresného úradu v Trenčíne, katastrálny odbor, a to konkrétne RII 421/72, RII 422/72, RII 86/75, Z1809/93, V3500/2000 dospel k záveru, že rozsudok súdu prvej inštancie je potrebné z časti zrušiť a konanie vo vzťahu k niektorým nehnuteľnostiam zastaviť z dôvodu späťvzatia žaloby zo strany žalobcu a vo zvyšnej napadnutej časti je potrebné rozsudok súdu prvej inštancie ako vecne správny potvrdiť, aj keď z iných dôvodov ako súd prvej inštancie.

2.2. Odvolací súd sa zaoberal odvolacou námietkou, a to skutočnosťou, že pozemky, ktorých vydania sa v tomto konaní domáhal žalobca, boli predmetom pozemkových úprav. Uviedol, že v dôsledku pozemkových úprav podľa zák. č. 330/1991 Zb. došlo k zániku pôvodných pozemkov pôvodného predmetu vlastníctva, ktorých vlastníci získavajú do vlastníctva nové pozemky. Táto zmena je odlišná od bežného zániku pozemku rozdelením alebo zlúčením, pri ktorom možno vysledovať osud pôvodného pozemku, keďže pri týchto úkonoch musia byť dodržané určité podmienky, najmä podmienka rovnakého vlastníckeho režimu zlučovaných pozemkov, keďže vlastníctvo je v slovenskom právnom poriadku postavené na ideálnom a nie na reálnom vymedzení spoluvlastníckych podielov. Pri pozemkových úpravách však dochádza k vytvoreniu nových pozemkov bez ohľadu na to, z koľkých pozemkov a akým spoluvlastníckym režimom boli tieto vytvorené. Tieto nové pozemky musia byť

primerané (§ 11 ods. 3 zák. č. 330/91 Zb.), pričom vlastníctvo k nim sa nadobúda dňom právoplatnosti rozhodnutia o schválení vykonania projektu pozemkových úprav alebo neskorším dňom určeným v rozhodnutí (§ 14 ods. 4 zák. č. 330/91 Zb.). Tým, že pozemkové úpravy predstavujú originárny spôsob nadobudnutia vlastníctva, je vlastníkom pozemku získaného pri pozemkových úpravách oprostý od právnej neistoty spojenej s prípadným vlastníctvom skorších pozemkov. V dôsledku pozemkových úprav dochádza k zániku pozemkov registra E tak, ako to bolo aj v prejednávanej veci, teda pozemkov evidovaných na mape určeného operátu v obvode pozemkových úprav.

2.2.1. Z uvedeného vyvodil, že právoplatnosťou rozhodnutia o schválení projektu pozemkových úprav a prípadne márnym uplynutím lehoty piatich rokov od schválenia tohto projektu na vykonanie prípadnej opravy v zmysle § 42c zák. č. 330/91 Zb. nemožno už súdom určiť vlastníctvo skutočného vlastníka pôvodného pozemku zaniknutého v dôsledku pozemkových úprav. Nejde totiž o totožný predmet vlastníckeho práva. Pôvodné pozemky schválením projektu pozemkových úprav zanikli. Boli vytvorené celkom iné nehnuteľnosti s odlišným umiestnením a právoplatným rozhodnutím správneho orgánu v zmysle § 132 ods. 1, 2 OZ boli pridelené určeným vlastníkom. Rozhodnutím o schválení vykonania projektu pozemkových úprav je súd viazaný aj v zmysle ust. § 194 CSP, a to najmä novými vlastníckymi vzťahmi ním založenými, nie je teda oprávnený posudzovať ako predbežnú otázku vlastníctvo nehnuteľnosti alebo odchyliť sa pri posúdení otázky, kto je vlastníkom od stavu na základe takéhoto rozhodnutia zaevidovaného v katastri nehnuteľností.

2.2.2. Z rozhodnutia Obvodného pozemkového úradu v Trenčíne (č. l. 899 až č. l. 902) bolo zrejmé, že v k. ú. Opatová, mesto Trenčín, bol schválený projekt pozemkových úprav podľa § 13 ods. 6 a 7 zák. č. 330/1991 Zb., bolo nariadené podľa § 14 ods. 1 citovaného zákona vykonanie projektu pozemkových úprav a zároveň bolo vydané rozhodnutie dňa 09. 10. 2012 podľa § 14 ods. 4 citovaného zákona o schválení projektu pozemkových úprav. Z toho potom vyplynulo, že v katastrálnom území Opatová dňom právoplatnosti rozhodnutia o schválení vykonania projektu pozemkových úprav zanikli pôvodné pozemky a nadobudlo sa vlastníctvo a vznikli súvisiace iné vecné práva k novým pozemkom v zmysle ust. § 11 ods. 1, 2 v spojení s § 14 ods. 4 zák. č. 330/1991 Zb. Skonštatoval, že došlo k vzniku nových vlastníckych práv originárnym spôsobom k vytvoreným novým pozemkom a predtým existujúce pozemky a vlastnícke práva k nim zanikli. Rozhodnutím o schválení vykonania projektu pozemkových úprav je súd ako právoplatným právnym rozhodnutím pozemkového úradu vydaným v medziach jeho právomoci viazaný a nie je oprávnený preskúmať jeho vecnú správnosť. Z týchto dôvodov už súd v súčasnosti nemôže určiť, že takýto novovytvorený pozemkovými úpravami pozemok celkom alebo sčasti má byť predmetom reštitučného nároku zo strany žalobcu, uzavrel odvolací súd.

3. Proti rozsudku odvolacieho súdu podal žalobca dovolanie (ďalej aj ako „dovolateľ“) z dôvodov podľa ustanovenia § 420 písm. f) CSP a ustanovenia § 421 ods. 1 písm. a) ,b) CSP a žiadal, aby v súlade s ustanovením § 449 ods. 1 CSP dovolací súd zrušil rozsudok odvolacieho súdu a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Žalobca namietal, že mu súd prvej inštancie a odvolací súd svojim svojvoľným postupom znemožnili, aby ako strana v konaní uskutočňoval mu patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

3.1. V dovolaní namietal, že došlo k opätovnému svojvoľnému postupu súdu v otázke určenia, či majetok Študijného fondu je majetkom cirkevným alebo nie a ak áno, či žalobca je jeho nástupcom v súlade s ustanoveniami reštitučného zákona. V tejto súvislosti poukázal na ustálenú rozhodovaciu prax dovolacieho súdu, ktorý vo viacerých rozhodnutiach jednoznačne stanovil, že oprávnenou osobou je žalobca ako právny nástupca Študijnej základiny.

3.2. Namietal aj nesprávne právne posúdenie, a to v otázke, či oprávnená osoba v súlade s reštitučným zákonom môže žiadať, resp. pokračovať v reštitučnej žalobe, aj keď napriek prebiehajúcemu reštitučnému konaniu prebehli na spornom území pozemkové úpravy. Mal za to, že zo znenia § 4 ods. 2 zák. č. 161/2005 Z. z jednoznačne vyplýva, že povinná osoba je povinná s nehnuteľnosťami narábať so starostlivosťou riadneho hospodára, a to až do navrátenia vlastníctva k nehnuteľnostiam oprávnenej osobe a nemôže nehnuteľnú vec previesť na inú osobu, takýto úkon je neplatný. Poukázal na to, že povinná osoba neuviedla v konaní o pozemkových úpravách skutočnosť, že sa k pozemkom vedie reštitučné konanie, teda nenakladala s vecami dotknutými reštitučným nárokom so starostlivosťou riadneho hospodára, pričom takto vzniknuté vlastnícke právo je v priakom rozpore s reštitučným zákonom.

4. K dovolaniu žalobkyne sa vyjadrili všetci žalovaní a navrhli dovolanie odmietnuť, resp. zamietnuť, nakoľko považovali rozsudok odvolacieho súdu za správny.

5. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) strana zastúpená advokátom podľa plnej moci zo dňa 21. 11. 2019 v súlade so zákonom (§ 429 ods. 1 CSP), v ktorej neprospech bolo rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), skúmal bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP), či sú dané procesné predpoklady pre uskutočnenie meritórneho dovolacieho prieskumu a dospel k záveru, že dovolanie žalobcu je dôvodné.

K dovolaciemu dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP

6. Dovolateľ považoval rozhodnutie odvolacieho súdu za svojvoľné, pretože nerešpektuje rozhodnutia najvyššieho súdu a otázku posúdenia, či majetok študijného fondu je majetkom cirkvi vyriešil v absolútnom rozpore so skôr vydanými rozhodnutiami najvyššieho súdu.

7. Ustanovenie § 420 písm. f) CSP zakladá prípustnosť a zároveň dôvodnosť dovolania v tých prípadoch, v ktorých miera porušenia procesných práv strany nadobudla intenzitu porušenia jej práva na spravodlivý proces. Pod porušením práva na spravodlivý proces v zmysle tohto ustanovenia treba rozumieť nesprávny procesný postup súdu spočívajúci predovšetkým v zjavnom porušení kogentných procesných ustanovení, ktoré sa vymyká nielen zákonnému, ale aj ústavnému procesnoprávnemu rámcu, a ktoré tak zároveň znamená aj porušenie ústavne zaručených procesných práv spojených s uplatnením súdnej ochrany práva. Ide napr. o právo na verejné prejednanie vecí za prítomnosti strany sporu, právo vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom, právo na riadne odôvodnenie rozhodnutia, na predvídateľnosť rozhodnutia, na zachovanie rovnosti strán v konaní, na relevantné konanie súdu spojené so zákazom svojvoľného postupu a na rozhodnutie o riadne uplatnenom nároku spojené so zákazom denegatio iustitiae (odmietnutia spravodlivosti).

8. V danej veci odvolací súd na rozdiel od súdu prvej inštancie sa nezaoberal vecnou legitímáciou žalobcu z hľadiska jeho právneho nástupníctva po Študijnej základine (viď bod 27 rozsudku). V zásade ho ani nespochybnil, pretože zamietnutie žaloby odôvodnil existenciou právoplatného rozhodnutia o schválení vykonania projektu pozemkových úprav v zmysle § 14 ods. 4 zákona č. 330/1991 Zb., ktoré predstavuje prekážku pre vydanie pôvodných pozemkov, pretože tieto zanikli. Dovolateľ preto namietal svojvoľný prístup k riešeniu otázky jeho nástupníctva po Študijnej základine nedôvodne. Vádu zmätočnosti podľa § 420 písm. f) CSP z týchto dôvodov dovolací súd nezistil.

K dovolaciemu dôvodu podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP

9. Dovolateľ odôvodnil prípustnosť dovolania aj poukazom na ustanovenie § 421 ods. 1 písm. b) CSP argumentujúc tým, že rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená. Nastolil otázku, aký vplyv má schválený projekt pozemkových úprav podľa § 14 ods. 4 (ods. 5 od 1. 4. 2025) zákona č. 330/1991 Zb., na uplatnený reštitučný nárok oprávnenej osoby podľa zákona č. 161/2005 Z. z. v prebiehajúcom súdnom konaní a ako má byť uspokojený.

10. Reštitučným zákonom č. 161/2005 Z. z. o navrátení vlastníctva k nehnuteľným veciam, cirkvám a náboženským spoločnostiam a prechode vlastníctva k niektorým nehnuteľnostiam (ďalej len „zákon č. 161/2005 Z. z.“) ako ostatne všetkými reštitučnými zákonmi sa demokratická spoločnosť snaží aspoň čiastočne zmierniť následky minulých majetkových a iných krívd, spočívajúcich v porušovaní všeobecne uznávaných ľudských práv a slobôd zo strany štátu. Štát a jeho orgány, ako aj obce, sú teda povinné postupovať v konaní podľa tohto zákona v súlade so zákonnými záujmami osôb, ktorých ujma na základných ľudských právach a slobodách má byť aspoň čiastočne kompenzovaná, registrovanú cirkev a náboženskú spoločnosť so sídlom na území SR vrátane ich útvarov nevynímajúc.

11. Pozemkové úpravy predstavujú rekonštrukciu pozemkového vlastníctva a sú nástrojom na ochranu poľnohospodárskej a lesnej pôdy pričom zahŕňajú zistenie a nové usporiadanie vlastníckych a užívateľských pomerov, ako aj súvisiacich iných vecných práv v obvode pozemkových úprav a nové rozdelenie pozemkov (najmä scelenie, oddelenie alebo iné úpravy pozemkov). Konanie o pozemkových úpravách upravuje zákon č. 330/1991 Zb. o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva, pozemkových úradoch, pozemkovom fonde a o pozemkových spoločenstvách v platnom znení (ďalej ako „zákon o pozemkových úpravách“).

11.1. V dôsledku pozemkových úprav dochádza k zániku pôvodných pozemkov (pôvodného predmetu vlastníctva), ktorých vlastníci získavajú do vlastníctva nové pozemky. Táto zmena je pritom odlišná od bežného zániku pozemku rozdelením alebo zlúčením, pri ktorom možno vysledovať osud pôvodného pozemku, keďže pri týchto úkonoch musia byť dodržané určité podmienky, najmä podmienka rovnakého vlastníckeho (právneho) režimu zlučovaných pozemkov, keďže spoluvlastníctvo je v slovenskom právnom poriadku postavené na ideálnom a nie reálnom vymedzení spoluvlastníckych podielov. Pri pozemkových úpravách dochádza k vytvoreniu nových pozemkov bez ohľadu na to, z koľkých pozemkov a s akým (spolu)vlastníckym režimom boli tieto vytvorené. Tieto nové pozemky musia byť primerané (§ 11 ods. 3 až 5 zákona o pozemkových úpravách), pričom vlastníctvo k nim sa nadobúda dňom právoplatnosti rozhodnutia o schválení vykonania projektu pozemkových úprav alebo neskorším dňom určeným v rozhodnutí (§ 14 ods. 5 zákona o pozemkových úpravách).

11.2. Pozemkové úpravy predstavujú originárny spôsob nadobudnutia vlastníctva k pozemku, ku ktorému dochádza právoplatnosťou alebo iným dňom uvedeným v administratívnom rozhodnutí o schválení vykonania projektu pozemkových úprav podľa § 14 ods. 5 zákona o pozemkových úpravách. Názor o konštitutívnom rozhodnutí správneho orgánu o schválení vykonania projektu pozemkových úprav a originárnom nadobudnutí vlastníckeho práva k novým pozemkom, ktoré vznikli v dôsledku pozemkových úprav, prezentuje aj rozhodovacia prax najvyššieho súdu SR (3Cdo/219/2019, 5Cdo/116/2019, 5Cdo/116/2019, 4Cdo/138/2023).

11.3. Pozemkovými úpravami zanikajú pôvodné pozemky a vznikajú pozemky nové. Zmeny vo vlastníctve pôvodných pozemkov a ich premietnutie do nového stavu je právne upravené v pozastavení zápisov do katastra nehnuteľností a aktualizovaní registra pôvodného stavu a zapracovaní zmien do rozdeľovacieho plánu v zmysle § 14 ods. 2 zákona o pozemkových úpravách Súčasne podľa § 6 ods. 4 zákona o pozemkových úpravách platí, že „Ten, kto sa stane vlastníkom pozemku v priebehu konania o pozemkových úpravách, nemôže namietat' výsledky doterajšieho konania.“ Nesporové chyby možno v rámci už vykonaných pozemkových úprav opraviť do piatich rokov od schválenia vykonania projektu pozemkových úprav podľa § 42c zákona o pozemkových úpravách.

11.4. Zákon o pozemkových úpravách v § 10 ods. 3 upravuje postup v rámci sporu o vlastníctvo alebo duplicitného vlastníctva. Podľa daného zákonného ustanovenia pri rozhodovaní o námietkach vlastníkov proti výpisu z registra pôvodného stavu, ktoré sa týkajú sporu o vlastníctvo, alebo ak niekto tvrdí, že je vlastníkom pozemkov a toto vlastnícke právo nemôže preukázať príslušnou listinou, okresný úrad mu odporučí obrátiť sa na súd určovacou žalobou. Ak sa na súd obráti, do jeho rozhodnutia okresný úrad vyznačí v registri pôvodného stavu vlastníka vedeného na liste vlastníctva. Pri duplicitnom vlastníctve k pozemku sa rieši nové usporiadanie pozemku tak, že sa nemení hodnota a výmera nového pozemku, okrem kritérií podľa § 11 a platných zásad umiestnenia nových pozemkov; výpisy z registra pôvodného stavu sa doručujú vlastníkom vedeným na liste vlastníctva. Ak sa námietky týkajú len určenia hodnoty pozemku alebo údajov z registra porastov, rozhodne o nich okresný úrad. Po rozhodnutí o námietkach okresný úrad register pôvodného stavu schváli. Schválenie registra pôvodného stavu sa oznamuje verejnou vyhláškou. Z uvedeného zákonného ustanovenia vyplýva, že v prípade sporu o vlastníctvo zákon rieši len to, že sa v pozemkových úpravách koná s vlastníkom zapísaným na liste vlastníctva.

12. Z uvedeného možno uzavrieť, že po právoplatnosti rozhodnutia o schválení projektu pozemkových úprav, resp. po márnom uplynutí lehoty piatich rokov od schválenia tohto projektu, v rámci ktorých bolo možno vykonať opravu údajov v zmysle § 42c zák. č. 330/1991 Zb., nemožno súdom určiť vlastnícke právo vlastníka pôvodného pozemku, ktorý zanikol v dôsledku pozemkových úprav voči aktuálnemu vlastníkovi, ktorý novovzniknutú nehnuteľnosť nadobudol originárnym spôsobom rozhodnutím štátneho orgánu (por. aj 5Cdo/125/2023).

13. Zákon č. 161/2005 Z. z. upravuje možnosť navrátenia (len) niektorých nehnuteľností bez inštitútu náhrady, pričom od účinnosti daného zákona vzniká povinnej osobe povinnosť nakladať s nehnuteľnosťami so starostlivosťou riadneho hospodára, ako i zákaz previesť nehnuteľnosť na inú osobu (§ 4 ods. 2 zákona č. 161/2005 Z. z.).

14. V danom prípade si oprávnená osoba (žalobca) uplatnila reštitučný nárok podľa zákona č. 161/2005 Z. z. k pôvodným pozemkom v roku 2007 (podanie žaloby) a v roku 2012 povinná osoba stratila vlastníctvo k dotknutým pozemkom v dôsledku vykonania pozemkových úprav, keďže dotknuté pozemky zanikli. Žalobca, ale ani žalovaní (povinné osoby) v rámci prebiehajúcich pozemkových úprav neoznámili príslušným správny orgánom, že k dotknutému pozemku prebieha súdne konanie o jeho vydanie podľa zákona č. 161/2005 Z. z. Pokiaľ odvolací súd vytkol žalobcovi, že „žalobca v tomto konaní nepožiadaval o vyňatie žalovaných parciel z pozemkových úprav a ani o ich ponechanie na pôvodnom mieste z dôvodu vedeného súdneho sporu“, je potrebné zdôrazniť, že zákon č. 330/1991 Zb. s takýmto postupom nepočíta.

15. Právna otázka, ktorú je potrebné vyriešiť spočíva v posúdení, či a v akom rozsahu má byť zhojený reštitučný nárok podľa zákona č. 161/2005 Z. z., ak pozemok, ktorý mal byť predmetom reštitúcie, zanikol v rámci pozemkových úprav.

16. Judikatúra je jednotná v názore, že pozemkové úpravy predstavujú originárny spôsob nadobudnutia vlastníctva k novým pozemkom, pričom pôvodné pozemky ako predmet vlastníctva zanikajú, preto nemožno podľa zákona č. 161/2005 Z. z. vydať oprávnenej osobe (žalobcovi) vlastníctvo k pôvodnému už zaniknutému pozemku, a to ani v prípade, ak by nový pozemok v plnom rozsahu zodpovedal pôvodnému pozemku. Otázne však je, či a v akom rozsahu sa môže reštitučný nárok oprávnenej osoby v dôsledku pozemkových úprav pretransformovať do inej podoby.

16.1. Pri necirkevných pozemkových reštitúciách je schválenie vykonania pozemkových úprav dôvodom pre nevydanie pôvodného (zaniknutého) pozemku a súčasne sa úspešný reštitučný nárok pretransformuje do podoby náhrady, či už v podobe náhradného pozemku alebo finančnej náhrady (§ 11 ods. 1 písm. h) zákona č. 229/1991 Zb., § 6 ods. 1 písm. h) zákona č. 503/2003 Z. z.).

16.2. Zákon č. 161/2005 Z. z. a zákon č. 330/1991 Zb. danú problematiku explicitne neupravujú, pričom rovnako to platilo aj vo vzťahu k prvému cirkevnému reštitučnému zákonu č. 282/1993 Z. z. o zmiernení niektorých majetkových krívd spôsobených cirkvám a náboženským spoločnostiam. Právny záver, podľa ktorého strata vlastníctva pôvodného pozemku v rámci pozemkových úprav bez ďalšieho znamená zánik včas a riadne uplatneného reštitučného nároku podľa zákona č. 161/2005 Z. z. však nemôže z ústavne právneho pohľadu obstať. Vzájomné prelínanie reštitučného (súdneho) konania a (administratívneho) konania o pozemkových úpravách vrátane ovplyvnenia dĺžky týchto konaní je totiž nezávislé od vôle reštituenta a nemôže mať za následok automatickú stratu jeho nároku. Hoci vlastníctvo k pôvodnému pozemku nadobúda oprávnená osoba (§ 2 ods. 2 zákona č. 161/2005 Z. z.) až právoplatnosťou súdneho rozhodnutia, už riadne uplatnený reštitučný nárok je ako majetok chránený v zmysle čl. 20 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 1 ods. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Reštitučný nárok je súčasne spojený s legitímnym očakávaním, že o ňom bude rozhodnuté zákonným spôsobom. Preto je potrebné zdôrazniť, že pozemkovými úpravami síce zaniká pôvodný pozemok, avšak zo žiadneho zákonného ustanovenia súčasne nevyplyva, že dochádza aj k zániku reštitučného nároku.

16.3. Ak teda pôvodný pozemok zanikol pozemkovými úpravami, je potrebné dôjsť k záveru, že sa reštitučný nárok pretransformoval z reštitučnej podoby do podoby reparačnej. Inak povedané, povinnej osobe vznikla povinnosť uhradiť oprávnenej osobe finančnú sumu zodpovedajúcu hodnote pôvodných pozemkov, ktoré v dôsledku pozemkových úprav zanikli.

16.4. Takejto potrebe extenzívneho výkladu nakoniec svedčí aj nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 373/2012 z 23. 8. 2012 (týkajúci sa priamo cirkevného reštitučného zákona č. 161/2005 Z. z.), podľa ktorého „zmysel a účel zákona o navrátení vlastníctva (ale v zásade aj celého reštitučného zákonodarstva) vyplýva z ideálov spravodlivosti, ktoré ním majú byť naplnené a v jednotlivých prípadoch spravidla odôvodňujú extenzívny výklad aplikovaných zákonných ustanovení.“

16.5. Obdobne posúdila danú problematiku aj odborná spisba, podľa ktorej „V nadväznosti na uvedené je však potrebné vyjadriť sa aj k otázke vyporiadania sa s nárokom skutočného vlastníka pozemku, v prospech ktorého už nemožno súdom určiť vlastníctvo pozemku zaniknutého v dôsledku pozemkových úprav. Zrejme jediným východiskom je nárok takéhoto vlastníka považovať za nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia, ktoré bolo získané bez právneho dôvodu. Keďže jeho predmetom bol pozemok, ktorý ako vec zanikol, mala by byť náhrada poskytnutá v peňažnej forme v zmysle § 458 ods. 1 OZ samozrejme za predpokladu, že nedošlo k predchádzajúcemu vydržaniu vlastníctva pôvodného pozemku.“ (FEČÍK, Marián. § 132 [Spôsoby nadobúdania vlastníctva]. In: ŠTEVČEK, Marek, DULAK, Anton, BAJÁNKOVÁ, Jana, FEČÍK, Marián, SEDLAČKO, František, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. Občiansky zákonník I. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 956, marg. č. 11.).

17. Dovolací súd na základe uvedeného uzatvára, že schválený projekt pozemkových úprav podľa § 14 ods. 4 (ods. 5 od 1. 4. 2025) zákona č.330/1991 Zb., nespôsobuje zánik riadne uplatneného reštitučného nároku oprávnenej osoby podľa zákona č. 161/2005 Zb. Ak pôvodný pozemok dotknutý uplatneným reštitučným nárokom v rámci pozemkových úprav počas reštitučného súdneho konania právne zanikol, došlo k zmene povahy uplatneného nároku z reštitučného na finančný.

18. V súdnej veci bola reštitučná žaloba bola podaná riadne a včas, v dobe existencie pôvodného pozemku, ktorý právne zanikol v rámci pozemkových úprav počas reštitučného súdneho konania. V dôsledku toho došlo k zmene reštitučného nároku žalobcu na nárok finančný, k čomu mali súdy v základnom konaní prihliadnuť ex offio, pretože tu bol dôvod na aplikáciu postupu podľa § 216 ods. 2 CSP.

19. Ak je dovolanie dôvodné, dovolací súd napadnuté rozhodnutie zruší (ustanovenie § 449 ods. 1 CSP). Ak dovolací súd zruší napadnuté rozhodnutie, môže podľa povahy veci vrátiť vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, zastaviť konanie, prípadne postúpiť vec orgánu, do ktorého právomoci patrí (ustanovenie § 450 CSP). Najvyšší súd v súlade s týmito ustanoveniami zrušil rozsudok odvolacieho súdu, ako aj rozsudok súdu prvej inštancie (ustanovenie § 450 CSP) v napadnutých častiach a vec mu v rozsahu zrušenia vrátil na ďalšie konanie.

20. Ak dovolací súd zruší rozhodnutie a ak vráti vec odvolaciemu súdu na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (ustanovenie § 453 ods. 3 CSP). Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, odvolací súd je viazaný právnym názorom dovolacieho súdu (ustanovenie § 455 CSP).

21. Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.